

Izhaja drugo soboto
vsakega mesca
Uredništvo in upravn.:
Dunaj XVI/2,
Neulerchhofelderstrasse 21.
Inserati se sprejemajo
in poceni zaračunajo.
Rokopisi se ne vračajo.

GLASNIK

Naročnina:

Za Avstrijo celo leto K 1.50
Za inozemstvo „ „ K 2.—
Posamezne številke h 10.
Odpriete reklamacije so
poštne proste.
Poštno-hran konto: 88.153.

Avstrijske krščanske tobačne delavske zveze.

Št. 9.

Ljubljana, dne 28. avgusta 1909.

II. leto.

POZOR!

Z ozirom na spomenico je »Glasnik« izšel nekoliko prej, kakor bi bil moral. Prihodnji »Glasnik« izide meseca oktobra.

Zahteve tobač. delavstva.

»Avstrijska krščanska tobačna delavska zveza« je naročila svoji ljubljanski krajni skupini, naj sestavi spomenico z ozirom na zahteve tobačnega delavstva, ki se naj predloži glavnemu ravnateljstvu. Ljubljanska naša krajna skupina je sklicala nato štiri sestanke tobačnega delavstva, pri katerih se je ugotovilo besedilo spomenice. Z velikim zadovoljstvom in veseljem naglašamo, da so bili sestanki nad vse pričakovane dobro obiskavani. Osebito zadnji sestanek je bil tako obiskan, da je bila napolnjena prostorna dvorana S. K. S. Z. Vladalo je za spomenico tako zanimanje, kakor še nikdar prej ne. Zato se nič ne čudimo, da je bil shod, ki ga je sklicala ljubljanska krajna skupina »Avstrijske tobačne delavske zveze« v četrtek, dne 19. avgusta, tako obiskan, da je postala premajhna dvorana S. K. S. Z., kjer so se dozdej vršili shodi ljubljanske krščansko-socialne tobačne delavske organizacije in se je moralo zborovati v veliki dvorani »Uniona«, ki je bila malone polna.

Shod je otvoril predsednik ljubljanske krajne skupine »Avstrijske tobačne delavske zveze« tov. Savenz. Podeli besedo gospici Mariji Blejec, tajnici ljubljanske naše krajne skupine. Gospica Blejec utemeljuje v tričetrturnem govoru spomenico, ki slove:

Visoko c. kr. ravnateljstvo tobačne režije!

Gospodarske razmere silijo tobačno delavstvo, da tudi letošnje leto izporoči c. kr. glavnemu ravnateljstvu tobačne režije kopo želja. Obenem priznava tobačno delavstvo, da je visoko c. kr. glavno ravnateljstvo posebno zadnja leta posvetilo svojo pozornost izboljšanju delavskih razmer. Vendar je umljivo, da mora delavstvo kljub temu še vedno opozarjati na svoj slab in izboljšanja vreden

položaj. Četudi so se zadnja leta z izboljšanjem plač in drugim preosnovami razmere nekoliko izboljšale, vendar je še nadaljnje izboljšanje neobhodno potrebno, ker sicer bo delavstvo tudi zanaprej obubožavalo in izgubljalo svojo odporno moč, da, padalo še celo bolj, kot dosedaj, v revščino.

Potreba delavstva je velika, za potrebo energične pomoči so se izrekle najpomembnejše korporacije. Med tem pa draginja neovirano narašča. Živila so se zdaj podražila tako, da si more delavec nakupiti komaj najpotrebnejšega za življenje. Vendar pa konca draginje še ne moremo pričakovati.

Posledica te draginje je pa tudi, da dozdaj dovoljena zvišanja plač tobačnemu delavstvu niso imela zaželenega uspeha. Dobljene doklade se niso mogle porabiti za izboljšanje življenja, pobrala jih je vedno naraščajoča draginja vseh potrebščin, posebno živil. Da, še več. Zvišanje plač niti ne zadoštuje več, toliko se je podražilo najpriprostejše življenje. Dokazali smo že v spomenici lanskega leta, da se je življenje delavstva poslabšalo, ker se je moralo poslabšati. Opozarjali smo tudi na posledice tega dejstva. In te razmere se kljub zadnjemu povišanju plač nele niso nič izboljšale, ampak še poslabšale. Četudi so se dohodki tobačnega delavstva povprečno po številkah povišali, so se vendar zmanjšali v primeri z vrednostjo denarja, gospodarski položaj delavstva se je namesto pobiljšal — poslabšal.

Leta 1907 so znašali povprečni dohodki ene osebe 613 K, zdaj bi znašali nekako 650 kron. Razdeljeno na vse dni celega leta pride na dan 1 K 80 h, in s tem naj se živi. Da je to popolnoma nemogoče, ni treba dokazovati. Posebno tedaj ne, če se mora s tem zneskom živiti tudi družina. Pa bi se utegnilo oporekati, da so ti srednji dohodki mnogokrat prekoračeni. Priznamo, pa tudi tedaj so dohodki prenizki. Uradna statistika leta 1907 izkazuje, da je bilo v prvem plačilnem razredu z dnevno plačo nad 3 K 3067 oseb, v drugem plačilnem razredu z dnevno plačo 2 K 25 h do 3 K 14.281 oseb, v tretjem plačilnem razredu z dnevno plačo 1 K 50 h do 2 K 25 h 18.991 oseb in v četrtem plačilnem

razredu z dnevno plačo do 1 K 50 h 1060 oseb. Te številke se tudi po kasnejših povišanjih plač niso bistveno izpremenile v toliko, da ne bi mogle biti za sedanje razmere merodajne. Največji del delavstva je v tretjem, za tem največji del v drugem plačilnem razredu. Srednja dnevna plača v obeh razredih znaša 2 K 25 h. Enaka statistika kaže, da večji del delavstva ne doseže tega zneska. Ker je 90 odstotkov vsega delavstva delavk, se mora primerjati tudi njihov zaslužek. Ako to storimo, uvidimo, da se ne doseže srednji tedenski zaslužek 13 K 50 h, ki bi odgovarjal zgoraj omenjenemu dnevnemu zaslužku. Od tedenskih delavk v šestih tovarnah, od dninark v 27 tovarnah, od delavk v gedingu, ki tvorijo večino delavk, v 23 tovarnah.

S tem je dokazano, kako so plačilne razmere potrebne izboljšanja. Ker delavke ne zaslužijo potrebnega za življenje, se morajo, kakor omenjeno, omejiti, kar ima za zdravje ne samo delavk samih, ampak tudi njihovih družin zelo slabe posledice. Tako piše c. kr. obrtni nadzornik v svojem poročilu l. 1907 o Saccu: » . . . Umrlo je zadnjih pet let nič manj kot 33 uslužbenih delavk na pljučni tuberkulozi.« Ta številka ni v zadnji vrsti v zvezi z nezadostnim hranjenjem in s tem zvezano nezadostno odporno silo. Drug zgled je velika umrljivost otrok. V Rovinju n. pr. znaša umrljivost po uradnih številkah 70 odstotkov, obrtni nadzornik piše o tamošnjih razmerah med drugim: »Zaradi pogostih otroških bolezni so tovarniške delavke prisiljene pogosto in večkrat za dalj časa zapustiti tovarno, vsled česar niso samo materielno oškodovane, ampak zabredejo večinoma celo v dolgove.« Tudi primera statističnih števil o zdravstvenem stanju delavstva nam poda isto sliko: Dočim je zbolelo leta 1904 14.141 udov, je znašalo njih število l. 1907. že 17.063. Število slučajev bolezni je poskočilo od 18.035 v letu 1904 na 22.368 v l. 1907; dočim je prišlo v letu 1904 na vsakih 100 udov 46 slučajev bolezni, jih je prišlo leta 1907 že 57. Število bolezenskih dni je znašalo leta 1904 393.637, leta 1907 že 527.108. Povprečno je trajala vsaka bolezen leta 1904 21,8 dni, leta 1907 že 23,5 dni. Če se prišteje zraven še vedno naraščujoče število ambulantno oskrbovanih slučajev in ne majhno število zbolelih, ki niso dobivali bolniške podpore, se vidi tu najboljše škoda, ki ni najmanj posledica slabega gospodarskega položaja delavstva.

Gospodarski položaj je tudi v jako tesnih zvezah s stanovanjskimi razmerami. Naša organizacija je sklenila določitev teh razmer po vprašalnih polah, ki sedaj sicer še ni dovršena, vendar naj navedemo odlomek njenega uspeha tukaj. Porabilo se je 1005

vprašalnih pol, ki so došle iz sedem različnih tovarn.

Od 1005 družin, ki so na te vprašalne pole odgovorile, je imelo stanovanje:

Obstoječe iz 1 prostora 440 družin — obstoječe iz 2 prostorov 404 družine — obstoječe iz 3 prostorov 109 družin — obstoječe iz več kot 3 prostorov 52 družin.

Globlji vpogled v razmere dajo sledeče nekoliko razširjene številke:

1. Stanovanja z enim prostorom. V teh je stanovalo:

1 oseba 39krat, 6 oseb 25 krat — 2 osebi 115krat, 7 oseb 25krat — 3 osebe 97krat, 8 oseb 10krat — 4 osebe 62krat, 9 oseb 3krat — 5 oseb 63krat, 10 oseb 1krat.

2. Stanovanja z dvema prostoroma. V teh je stanovalo:

1 oseba 18krat, 7 oseb 19krat — 2 osebi 81krat, 8 oseb 17krat — 3 osebe 84krat, 9 oseb 7krat — 4 osebe 75krat — 5 oseb 65krat, 10 oseb 1krat — 6 oseb 36krat, 12 oseb 1krat.

3. Stanovanja s tremi prostori. Stanovalo je v njih:

1 oseba 1 krat, 7 oseb 10 krat — 2 osebi 13krat, 8 oseb 2krat — 3 osebe 16krat — 4 osebe 27krat, 9 oseb 3krat — 5 oseb 21krat, 10 oseb 1krat — 6 oseb 14krat, 12 oseb 1krat.

Stanovanja z več kot 3 sobami. Stanovalo je v njih:

2 osebi 3krat, 8 oseb 7krat — 3 osebe 3krat, 9 oseb 2krat — 4 osebe 3krat, 10 oseb 1krat — 5 oseb 14krat, 11 oseb 2krat — 6 oseb 9krat, 12 oseb 1krat — 7 oseb 6krat, 14 oseb 1krat.

Vse vprašalne pole še niso došle izpolnjene. Tu je podan sam mal poizkus dejanskih razmer. Navedene številke kažejo jasno, v kakšnih razmerah mora živeti tobačno delavstvo. Če se vzame kot k večjemu dovoljeno število za stanovanje z enim prostorom 2 stanovalca, ostane 268 stanovanj, to je 65 odstotkov, ki so večinoma zelo prenapolnjena.

Če se vzame kot k večjemu dovoljeno število za stanovanja z dvema prostoroma 3 stanovalce, je 221 stanovanj, torej več kot 50 odstotkov prenapoljenih. Isto razmerje se pokaže pri ostalih dveh skupinah stanovanj. Tudi ta so večinoma prenapolnjena. Pri tem se ne sme pozabiti, da ta stanovanja že sama na sebi niso zdrava, da so, kakor se poroča, večinoma vlažna itd. Tudi to se mora pripomniti, da se po stanovanjih z enim prostorom izvršujejo vsa domača opravila, po stanovanjih z več prostori se večkrat dela doma. Te slabe razmere niso samo posledica skoraj povsod obstoječega pomanjkanja stanovanj, ampak večjidel gotovo slabega gospodarskega položaja tobačnega delavstva. Lahko se napravi slika o življenju delavske

družine, ki obstoječa iz 5, 6 do 8 oseb mora stanovati zbasana v eno sobo.

Mislimo, da smo s temi zgledi dovolj dokazali, da je tobačno delavstvo v res jako žalostnem stanju in da je izboljšanje njih razmer silno potrebno. In zato si dovoljuje delavstvo predložiti vrsto prošnji.

Prva prošnja se tiče **plače**. Večji del zgoraj opisanih slabih razmer izvira iz premajhnega zaslужka delavstva. Cene živil so vsak dan višje. Da more delavska družina izhajati z zasluękom, ki ne odgovarja visokim cenam živil, si mora pritrgovati od ust še bolj, ko je imela že prej samo najpotrebnejše. Od ust si pritrgovati je mogoče samo do gotove meje. Tobačno delavstvo je že prišlo do te meje, dalje ne more. Da bo življenje vsaj nekoliko odgovarjalo draginji, je potrebno 10odstotno povišanje plač. S tem bi plače seveda še ne prišle do one višine, ki bi odgovarjala sedanjim razmeram, vendar bi bil s tem storjen vsaj začetek na več let razdeljeni ureditvi plač.

Da se pa delavske razmere res izboljšajo, ni potrebno samo primerno zvišanje plač, ampak v zvezi s tem tudi primerno skrajšanje delavnega časa. In sicer prosi delavstvo skrajšanje tedenskega delavnega časa na 51 ur, tako da bo sobotni popoldan prost.

Z napredkom strojne tehnike in z vpejavo novih metod dela so se silno zvečale zahteve, ki se stavijo na delavsko sposobnost delavstva. Poročila o množini in kakovosti fabrikatov v zadnjih letih kažejo jasno, v kaki meri je napredovala intenzivnost obrata. Če se še upošteva, da je število nastavljenega delavstva padlo, se vidi, da se je delo posamezne delavske osebe zelo povečalo. To zahteva seveda večjo porabo sil, ki se ne more pokriti samo z obilnejšo hrano. Zato je potreba tudi daljšega počitka. Ker pa obstoji tobačno delavstvo večjidel iz žena, se mora to vprašanje posebno upoštevati. Delo žena z delom v tovarni še ni pri kraju. Potem se še prične drugi del vsakdanjega dela. Če vzamemo, da je žena z delavnim časom in s pogosto zelo dolgim potom od tovarne in nazaj 12 ur vsak dan izven doma, lahko računamo za tobačno delavko večinoma 15—16 ur večkrat tudi več dela na dan. Da je to za ženski organizem preveč, je samo po sebi umljivo. Pogosto se porabi tudi nedelja za izvršitev onih del, ki se niso mogla izvršiti ob delavnikih. Tako je delavka ob tako potrebnih dan počitka, kar naravno ni brez posledic. Da bodo mogle delavke res uživati nedeljo kot dan počitka, morajo imeti soboto popoldan prosto. Tako jim bo mogoče, za gospodinjstvo potrebna tedenska dela izvršiti že v soboto, da bodo mogle v nedeljo res počivati. Da bo taka

nedelja res ugodno vplivala na sposobnost in veselje do dela, leži na dlani. Vpeljava prostega sobotnega popoldneva bi bila torej tudi za tobačno režijo plodonosna.

V začetku leta 1909 je bil dovoljen delavstvu tudi plačan dopust, kakor tudi delavkam v otročjih posteljah dopust za odpočitek. Delavstvo je hvaležno pozdravilo te olajšave, vendar prosi, da se te primerno izboljšajo, ker sedaj ne odgovarjajo temeljni ideji, ki jih je povzročila. Predvsem naj c. kr. glavno ravnateljstvo odredi, da se porodniški dopust dovoli vsem porođnicam brez prejšnje zdravniške preiskave. Da so porodnice potrebne dopusta, pač ne bo nihče dvomil, dočim povzroča pogoj, da se mora potreba dopusta še le konstatirati, ne samo mnogotere težkoče in pritožbe, ampak je tudi obenem omejitev socialno - politične naredbe. Ravna taka omejitev je tudi določba, da one delavke, ki so dobile dopust kot porođnice, isto leto ne dobe poletnega dopusta. Delavstvo prosi, naj se ta odredba, ki ni nič utemeljena, odpravi. Na drugi strani se mora oni delavstvu dovoljeni dopust, da bo dosegel svoj namen izboljšati: mora se podaljšati in dovoliti več osebam. Po petletni službi naj se da 3 dni, od 10 do 20 let 6 dni, od 20 do 30 let 12 dni in od 30 let nadalje 18 dni dopusta ne da bi se plača za te dni ustavila. Dopusti naj se računajo z dnem, ko stopi v delo delavec, oziroma delavka.

Poizkus organizacije določiti stanovanjske razmere smo že omenili, tudi smo navedeli iz njega en zglede. Četudi določitev še sedaj ne more biti končana, vendar že omogoča ta zglede vpogled v žalostne razmere, ki so neobhodno potrebne pomoči. C. kr. generalno ravnateljstvo naj torej postavi v proračun za prihodnje leto primerno vsoto, da se odpravijo vsaj najhujše napake pri stanovanjih. Delavstvo upa tembolj uslišanja te prošnje, ker se za delavska stanovanja porabljeni kapital lahko na primerno obrestno mero naloži, pri tem pa ostane last tobačne režije. Z zidavo zdravih in cenениh stanovanj bi se ne samo povzdignilo gmočno stanje delavstva, ampak bi se generalnemu ravnateljstvu prihranil marsikak poznejši izdatek, da opozorimo samo na zdravljenje tuberkuloznih. Tudi rezervni fondi bolniških inštitutov bi se lahko deloma porabili za stanovanja in bi marsikaj koristili onim, ki so rezervne fonde založili. Tu je najprej potrebno dovoljenje generalne direkcije in od nje dovoljenje garancije.

Nujnost končne ureditve pokojnine se je že večkrat povdarjala. V začetku leta 1907 uveljavljena pokojninska reforma je bila samo provizorična. Sedaj pa traja provizorij skoro že tri leta. Po 40 službenih letih delavstvu dovoljeni znesek 1 K na dan je tako nizek, da je nemogoče shajati z njim.

To je tudi visoka vlada priznala s tem, da je v predlogi, predloženi poslanski zbornici, v predlogi starostnega in invaliditetnega zavarovanja sama postavila višje vsote in ugodnejše pogoje, kakor so v veljavi za tobačno delavstvo. Tudi z zboljšanjem pokojnine različnih vrst državnih uslužbencev se je faktično priznala potreba današnjim razmeram primerne reforme in zboljšanja. Samo tobačno delavstvo ima sedaj pokojnino, ki je daleč za pokojnino vseh kategorij državnih uslužbencev.

Pri definitivni ureditvi pokojnin naj se pred vsem ozira na to, da se odpravi V. kategorija. Prejemalke naj se uvrste v III. kategorijo. Pokojnine naj se uredijo definitivno pravičnejše, da delavstvo ne bo na stara leta v nadlego drugim, ko je celo življenje žrtvovalo državi. Po sledečih zgledih naj bi se vravnale pokojnine. Zdaj se dobi prvih 10 let 15 K, v drugem desetletju naj bi se penzije tako zvišale, da bi znašale 35 K, po 30 letih 55 K, po 35 letih naj bi dosegla penzija tisto višino, ki jo zasluži delavka pri delu. Provizije naj se zasigurajo tako, da bo delavstvo tudi lahko samo prispevalo.

Potrebo primerne reforme naših dohodkov so priznale najvplivnejše osebe že velikokrat; še-le pred kratkim je gospod glavni ravnatelj obljubil, da se bo stvar kmalu uredila. Delavstvo prosi torej, naj se stvar kar najbolj mogoče pospeši.

Bolniški odbori posameznih inštitutov so ponovno prosili, naj se ustanovi posebno zdravilišče za jetično delavstvo. Slavno glavno ravnateljstvo je odredilo zdravljenje takih oseb v obstoječih zdraviliščih. Delavstvo se je s tem zadovoljilo. Na podlagi večletnih izkušenj pa se zdi delavstvu zelo potrebno, ponoviti svoje prošnje, ker se je pokazalo po mnogih pritožbah in neprijetnostih, da je želeti posebnega zdravilišča v korist bolnikov.

Delavstvo ponavlja že v prejšnjih svojih spomenicah stavljeno prošnjo, naj izposluje c. kr. glavno tobačno ravnateljstvo svojemu delavstvu znižane železniške vožnje cene.

Nadalje obnavlja delavstvo svoje prejšnje prošnje, da bi dobivalo premog po isti ceni, kakor ga dobiva tvornica. Z ozirom na vedno večjo draginjo prosi delavstvo, naj c. kr. tobačno glavno ravnateljstvo pospešuje akcijo za podržavljenje premogokopov.

Prosti in plačani naj bodo vsi dnevi pred velikimi prazniki, kakor tudi na cesarjev rojstni in imendan. Naj bi se v tem oziru ne delale nikake izjeme.

Glede na bolniško blagajno prosi delavstvo, naj se v toliko prevredni, da bi ne odločevali bolniški očetje o tem, kdo da je bolan in potreben podpore, kar se žalibog zdaj godi. Zdaj se tako-le postopa: Ko obišče bolniški oče bolnika ali bolnico, in ako dobi dotičnika

v postelji, se smatra, da je resnično bolan. Naj pa ima bolnica v naročju svojega otroka in če je zunaj na svežem zraku, je gotovo, da se ji odvzame že itak mala bolniška podpora. Delavstvo prosi, naj se tako odredi, da bodo glede na bolezni zdravniki odločilni faktorji, ne bolniški očetje. Zdravniki naj delajo po svoji vesti popolnoma samostojno in neodvisno.

Z ozirom na tvorniško kuhinjo prosi delavstvo za prepotrebne preosnove in izboljšanja tistih napak, ki so se že opetovano gradile po delavskem časopisju, ne da bi bile odpravljene. Nujno potrebno je, da se popravi tvorniška kuhinja, nujna potreba je tudi, da se preskrbi delavstvu tečnejša hrana s prikuho. Za red v upravi naj skrbi poseben odbor, ki bodi sestavljen iz nadzorniškega osebja in delavstva in ki imej dolžnost, da nadzira vso upravo tvorniške kuhinje. Tako se brez dvojbeno odpravijo vse pritožbe, ki se vedno čujejo z ozirom na samoobsebi človekoljuben zavod.

Delavstvo prosi, naj se tiste delavke, ki se povrnejo iz začasne provizije nazaj v tvornico, zopet nameste pri prejšnjem svojem delu. Službeni predpisi določajo, naj se pred vsem ozira tvorniško ravnateljstvo na starejše delavke. Delavka, ki stopi v začasni pokoj in ki jo zdravniki zopet določijo za delo, se odvadi že prejšnjega dela in traja nekaj časa, preden zadobi potrebno ročnost. Ako se take delavke pri zopetnem sprejemu v delo smatrajo za nove delavke in se nakažejo k delu, ki ga niso prav nič navajene, ki se ga morajo nanovo učiti, je to zanje vsekakor bridko in se po našem mnenju ne strinja s predpisi glede na postopanje s starejšimi delavkami. Izgubi zgolj pri takem postopanju tobačna režija, ker se morajo liki novinke stare delavke šele učiti dela, medtem ko se, kakor uči izkušnja, dela, ki so ga prej delale, hitrejšo privadijo. Delavstvo zato prosi, naj se stare delavke nameste, ako morajo iz provizijskega stanja zopet na redno delo, k prejšnjemu delu in ne, kakor se je zgodilo te dni, ko so bile sledeče delavke nastavljene, ko so se zopet vrnile v tvornico, na delo, ki ga niso nikdar prej delale. To so sledeče delavke:

Marija Filipič je delala pri kratkih smodkah 15 let. V začasnem pokoju se je nahajala 8 mesecev. Ko se je vrnila v tvornico, se ji ni nakazalo prejšnje delo, marveč se ji je nakazalo slabše delo pri pakelcih.

Frančiška Kramar je delala 18 let cigarete. Bolna je bila 4 mesece. V začasnem pokoju je bila 20 mesecev. Ko je prišla nazaj v tvornico, ni prišla nazaj k cigaretam, marveč na slabše delo pri pakelcih.

Frančiška Mrak je delala pri kratkih smodkah 22 let. Bolna je bila 26 tednov. V proviziji od 2. oktobra 1906. do 2. ju-

lija 1909. Ko se je vrnila v tvornico, se ji ni nakazalo staro delo, marveč se ji je nakazalo delo pri pakelcih.

Marija Oblak je delala pri kratkih smodkah 33 let. Bila je bolna 37 tednov. V začasnem pokoju je bila 11 mesecev. Ko se je vrnila na delo, se ji ni nakazalo prejšnje delo, marveč se ji je nakazalo delo pri pakelcih.

Marija Oven je delala pri cigaretah 21 let. Bila je bolna 6 tednov, 1 leto v začasnem pokoju. Ni se ji nakazalo staro delo, marveč se ji je nakazalo delo pri pakelcih.

Uršula Rožanc je delala 22 let pri cigaretah. Bolna je bila 18 tednov, v začasnem pokoju je bila 1 leto. Ko se je vrnila v tvornico, se ji je nakazalo delo pri pakelcih.

Ivanka Sever je delala 20 let pri cigaretah. Bila je bolna 16 tednov, v začasnem pokoju se je nahajala 1 leto. Ko se je vrnila v tvornico, se ji ni nakazalo staro delo, marveč se ji je nakazalo, kakor pri vseh prej navedenih njenih tovarišicah, slabše delo v prahu pri pakelcih.

V zdravstvenem oziru prosi delavstvo, naj se skrbi za moderne zračne priprave po že premajhnih, nič več modernih tvorniških delovnih dvoranah, ker sedanje zračilne priprave nikakor ne ustrezajo več zahtevam moderne higijene.

Opozarja se tudi na potrebo nove moderne čakalnice pri ordinacijskih zdravniških prostorih, na potrebno povečanje tvorniške kuhinje kakor tudi, da je potrebno povečanje tvornice z ozirom na nezadostne delovne prostore.

Prosi se tudi za ustanovitev zavetišča dojenčkov.

Za

moško delavstvo

prosimo:

Moškemu delavstvu, ki služi pri vojakih in ki je delalo že pred aktivno vojaško službeno dobo v tobačni tvornici, naj se pri napredovanju v službi vpošteva tudi službena doba v tvornici pred aktivno vojaško službo. Prizadeti delavci so na škodi od 8 do 10 K tedensko v primeri z drugimi delavci.

Nadalje se prosi, naj se štejejo tistim delavcem, ki so služili pri vojakih z ozirom na dopust tudi vojaška leta, ker zdaj se vpoštevajo le tistim delavcem, ki vstopijo takoj po vojaški službi ali ako samo 6 tednov prekinajo čas med vojaško službo in vstopom v tvorniško delo, drugače pa ne.

Za delavstvo pri vzpenjačah (liftih) se prosi, naj se jim dovoli službena izkušnja in enakopravnost z izprašanimi kurjači.

Starejšim tedenskim delavcem, ki so na odgovornih sistemiziranih mestih, naj se plače tako zvišajo, kakor pri boljšem »gedinglonu«.

Ker mora strojno delavstvo delati velikokrat čez ure, se še osobito opozarja na potrebo, da se izboljšajo plačilne razmere.

Pri »Maschinelle Cigtn. Faon« naj se delavkam, strojnikom in pomagачem zviša »Gedinglohn« v toliko, kolikor znaša že v drugem »gedinglonu«, ker so pri tem delu stari delavci.

Z ozirom na

delavke

se predlože sledeče prošnje:

Trebllovke v pripravljavnici (forihtungi) naj dobe plače takoj vrejene, kakor so vrejene v škartirungi, da bodo imele delavke enake plače, ne kakor zdaj, ko so razdeljene v tri različne vrste. Trebllovke veliko trpimo. Košare, v katerih moramo nositi tobak, so težke. Prinesti moramo dnevno po osem košar, 224 kg, vsaka trebllovka mora pripraviti dnevno 112 kg. Delo je težavno, mokro in umazano. Gihtne roke so posledica. Prosimo trebllovke za tedensko plačo, da bi tudi me zaslužile tedensko že nad 18 kron, ker dozdej še nismo nikdar zaslužile več kakor 16 kron. Nadalje prosimo, da se zniža teža pri suhem in mokrem tobaku za 2 kg dnevno. Obenem se prosi, naj dobe trebllovke predpasnike, kar se je že svoj čas v spomenici prosilo.

Za vlagalkesvalčic (Cigaretten-Verpackung) se prosi, naj se jim dovoli tedenska plača. Vlagalke so zgolj stare delavke, vse že delajo čez 20 let, njihovo delo je zelo naporno in odgovorno. Poleg svojega naporenega dela pomagajo starejše delavke tudi tistim delavkam, ki nanovo vstopijo v delo, ki ne morejo popolno izvršiti svojega dela. Vlagati dnevno 50.000 svalčic in pomagati novim delavkam, je samoobsebi umevno, da pride že itak stara delavka ob vso svojo delovno moč. Sploh je delo vlagalk še po starem sistemu urejeno in je zato nujno potrebna preosnova.

Oddelek za viržinke. Prosi se, naj bi se razmere vsaj nekoliko izboljšale, ker so v tem oddelku samo starejše delavke, večinoma matere. Naj bi se ne delalo več kot 1500 dnevno in plačalo 60 vin. za 100 komadov. Ozira naj se tudi tobačna režija na dejstvo, da se tu dela samo z rokami, ker se pri tem delu ne dajo uvesti stroji. Delo je jako mučno in utrudljivo, mokro in umazano, zraven pa tudi močan tobakov duh jako slabo vpliva na zdravje delavk. Iz navedenih razlogov in vedno naraščajoče draginje je razvidno, da je oddelek za viržinke res potreben izboljšanja v zgoraj navedenem smislu, ali naj bi se pa uvedla po 15 letih delovne dobe primerna tedenska plača. Ravno starejše delavka so izboljšanja najbolj potrebne, to pa zato, ker se nanje dozdej ni oziralo, dasi so svoja najlepša leta in moči žrtvovale tvornici.

Za prejemalke pri oddeleku viržink se prosi, naj bi bile posamezne prejemalke zaposlene samo pri eni mizi, ako se namreč uvede delo tako, da bi vsaka delavka delala zase (in ne več v skupinah, kot doslej), ker bi prejemalke v tem slučaju ne mogle biti odgovorne za solidnost dela. Nadalje se prosi, naj bi se oziralo, da bi se na kak drug način uvedlo, kar zadene pasto (koncia) nosit za izdelovanje Vir. Cig., ker dozdej morajo prejemalke same za svoje delavke nositi vsak dan po dve kangli, ki tehtata do 15 kg. To je zelo mučno v eni roki nositi, bodisi v slabem vremenu, po snegu ali po ledeni poti črez dvorišče in potem v I. ali II. oddelek. To delo naj bi izvrševali moški delavci, kakor v tobačni tvornici na Reki. Prejemalkam naj bi se razdelila že zrezana špaga za vezanje zavitkov (pakelcev), zdaj jo dobijo v klobčičih in jo morajo z navadnimi nožmi same zrezati.

Nadalje se prosi, naj se določajo delavke za prejetje strogo po starosti, to je po službeni dobi, kakor to določajo službeni predpisi.

Pri vratih naj bi se odzela na vsaki strani ena miza, ker je prevelika vročina v delavnici. Posledice trpi delavstvo na očesnih boleznih.

Delavkam pri cigaretah naj se zviša plača. Dela naj se 200 manj na dan, ker je delo zelo naporno. Prosi se tudi, naj se izdelovanje Virginier cigaret odzame, ker je premučno z rokami to izdelovati, kar se je poprej še s stroji težko delalo.

Za štrigarice se prosi, naj se jim zniža množina dela od 15 do 16 tisoč dnevno na 12 tisoč. Plača naj se določi slično kakor pri cigaretah.

Pri trabuko-smodkah naj se delo zmanjša in naj se zviša plača, ker so primorane prositi, ker ne morejo in težko izdelajo toliko smodk (2500), kolikor jih zdaj delajo. Prosi se, naj se uvede zanje tedenska plača.

Razlika med plačo tkalk in zavijalk je precej velika. Zato prosimo slavno generalno ravnateljstvo, da se pri prihodnjem povišanju plač ta razlika, ki sedaj znaša že nekaj kron, primerno zmanjša. To tembolj, ker velik del zavijalk mora čakati več kot deset let, večkrat celo še enkrat tako dolgo, predno pridejo na mesto tkalk. Ker je razlika med plačo velika, so seveda te zavijalke pri dohodkih zelo prikrajšane. Delavstvo zna, da razlika med plačo mora biti, vendar naj slavno generalno ravnateljstvo skrbi, da se ta razlika zmanjša.

V cigaren-ferpokungi se prosi, naj se dovoli tedenska plača. Delavke ne morejo ničesar več prehiteti, morajo najnatančneje z največjo pozornostjo delati, ker njihovo delo ne gre več v druge roke, nihče

več za njimi ne popravlja. Delati se mora zato grozno natančno, prav do zadnje minute in se ne more niti ena ura prehiteti.

V škaturungi se prosi za tedensko plačo. Odzame se naj tudi delavkam pretežavno delo, da morajo prevlačvati 50 do 100 kg težke zaboje, ki jih morata dve delavki prevzdigovati, kar je pač prenevarno delo za žensko, kar se je že prosilo zaman v prejšnjih spomenicah

Za mešarce se prosi, naj se jim dovolijo taki predpasniki, kakršni so uvedeni v kartonaži.

V sušilnici se prosi za izboljšanje plač, ker morajo delavke veliko težkega blaga prenesti. Plača je tako nizka, kakor nikjer ne pri takem delu.

Za delavke pri G. B. (Brazilkarce) se prosi, naj se jim delo nekoliko zmanjša. Po vsej tvornici se je delo kolikor toliko znižalo, le tu ne. Dela se ravno tako vsak dan po 300, kakor pred 13 leti, ko je znašala delovna doba celo uro več kakor zdaj. Materijal je večinoma slab. Delo mora biti kljub temu dobro izgotovljeno. Vsaka cigara mora biti trikrat pomerjena, predno jo sme dati delavka iz rok. Prinesti in odnesti si mora delavka vse sama, za kar porabi precej časa. Pri smodkah se je delo že dvakrat znižalo, naj se tudi pri G. B. Prosi se, naj se dela, ako ne bo sobotno popoldne prosto, po 1700, če se pa dá prosto sobotno popoldne, pa po 1600. Izboljša naj se tudi plača in ne samo delo zmanjša.

Pri Britanica-smodkah naj se zmanjša delo in naj se zvišajo plače. Delavke ne morejo in le s težavo izdelujejo sedanjno množino (2756) smodk. Prosi se tudi, naj se uvede zanje tedenska plača.

Sploh prosijo delavke vseh vrst smodk, špinarice kakor viklarice, za večjo plačo kot Trabuco, Britanica, Operas, Cuba. Pri F. in H. smodkah naj se zniža delo za 250 tedensko in zviša plača. Pri H. smodkah naj se sortirajo smodke v Verpakungi.

V sušilnici pri smodkah naj se zvišajo plače.

Pri pakelcih se prosi, naj se določi maksimum s 4000 dnevno. Zviša naj se tudi plača, ki je tu primeroma najnižja. Pri pouku naj se ozira na to, da se odškodujejo stare delavke. Opozarja se na težavne razmere v tem oddelku. Dviga se prah, ki jako škoduje zdravju. Prej se je delalo s smolo, zdaj s popom, kar je počasnejše, izgotoviti se mora kljub temu ravno toliko, kolikor prej.

Za prejemalke se prosi: Plača bo di slična oni, ki jo dobivajo dunajske prejemalke, ker glede na draginjske razmere Ljubljana ne zaostaja prav nič za Dunajem in ga še v marsikaterem oziru prekaša. Prejemalke naj dobe takoj tedensko plačo, ko

postanejo stalne. Pomaknejo naj se tudi v višjo kategorijo, ako nižje ne odstranijo.

Prejemalkam, ki imajo vizitacijo, če se le-ta ne odpravi, kar je nujno potrebno in se je že prosilo in se zopet ponovno prosi, vsled katere se precej zakasne, kar je osobito opoldne jako občutno, naj se dovoli, da pridejo toliko kasneje v tvornico.

Klicanje (forlesunga) naj se vrši v dotičnem oddelku, kjer je prejemalka nameščena, po pazniku, oziroma delovodju pod nadzorstvom oddelkinega voditelja, ker mnogo prejemalk oboli, ko iz cele tvornice, mnogokrat razgrete vsled hitre hoje, na prepihu čakajo na klicanje.

Za štancerce se prosi, naj se jim delo regulira, oziroma prevredni. Naloženo delo pretega delavkine moči. Prej so ga izvrševali delavci. Izdelati je moral delavec po 6500 za Sport, Drama in ogrske cigarete. Delavke morajo pa napraviti 9500. Prej, ko se je delalo manj, so bile škatlje polovico manjše, zdaj so še enkrat večje, ker so obsegale n. pr. prej 50, zdaj obsegajo 100 komadov. Kljub povečanemu delu se plača ni povišala. Zasluži se tedensko nekaj nad 16 kron, medtem ko so zaslužili delavci 20 do 24 kron tedensko. Nujno potrebno je izboljšanje plače in znižanje dela.

V škatirungi se prosi za tedensko plačo v višini 19 kron z ozirom na naporno in težavno delo in z ozirom na to, ker delajo večinoma stare delavke.

Za tehtalke se prosi, naj se uvrste glede na plačo v kategorijo prejemalk. Tehtalke morajo natančno paziti, hitro tehtati in je njihovo delo polno odgovornosti.

Natikalke pri cigaretah. Prosi se, naj se jim zviša plača in delo zniža vsaj za 500 dnevno. Natikalke so zgolj stare delavke, delo je natančno, naporno in nezdravo. Mogoč ni niti petminutni odmor. Prosijo končno, naj se njihovo delo ne odpravi prej, dokler se ne dobi za vse starejše delavke prostor za prejemanje.

Pri takozvanih jako nevarnih strojih »Klammenbefestigung« se prosi za znižanje dela, ker če hočejo delati predpisano množino, jim morajo pomagati druge delavke. Dalje naj se delo prenaredi osobito pri postranskem delu (Nebenarbeit). Delo je razdeljeno v dva načina v dveh oddelkih. V prvem oddelku je delo tako mučno, da so delavke, osobito mlade moči, vse premočene. Ko pride vun, je posledica, da se prehladi. V drugem oddelku (Nebenarbeit) stoji delavka sredi oddelka, kjer v malem prostoru s tremi vrati dela. Skozi prostor hodi vsak dan na stotine oseb. Kako naj bo to zdravo, si lahko vsak predstavlja. Tri do štiri delavke delajo ob potu svojega obraza ob prepihu. Skrbí naj se, da se grajani nedostatki odpravijo.

Pripravljalni oddelek za klobase. Prosi se: 1. Tedenska plača 19 kron. Utemeljuje se prošnja sledeče: Dela tu 6 delavk. Zavoje, čez 200 kg težke, morata dve delavki valiti. Zaboje, težke nad 200 kg, morajo vzdigavati in nalagati v višini treh zabojev. Pri tobakovem škropljenju so delavke celi dan mokre. Kako je to zdravo, se čuti osobito pozimi, ko so delavke vse prehlajene. Plača se ravna po tem, kar se izdela po strojih za klobase, od 100 kg 3 K 5 vinarjev. Tobak se mora privaliti na mesto, odpreti zavoji; tobak se mora iztrebiti, poškopiti in vložiti v zaboje in jih zložiti. Iztrebki se morajo v rjuhe povezati in spraviti na stran. Ker ne morejo delavke vsega same opraviti, se dá v pomoč vsak teden dva dni ena delavka. Na škodi so zato stalne, ker so le za to plačane, kolikor se napravi na strojih.

Končno prosi delavstvo, naj se odpravi zistem visokih denarnih kazni, kakor tudi, naj se omilijo določila disciplinarnega reda. Predvsem se prosi, naj se čimpreje izpremeni § 5. poslovnega reda. Osobito pretrdo je določilo, da se razruši službeno razmerje brezpogojno pri delavstvu, ki je bilo kaznovano zaradi kakega pregreška. Vsak delavec tiči v vedni nevarnosti, da je morebiti za čisto mal pregrešek dvakrat kaznovan. Nujno je zato potrebno, da se § 5. primerno izpremeni in naj se o vsakem posameznem slučaju sodnega kaznovanja presodi bodisi po tvorniškem ali glavnem ravnateljstvu in po finančnem ministru, če je po normalih, ki naj se za to izdajo, potrebno, da se razruši delovno razmerje brezpogojno.

Delavstvo upa, da slavno glavno ravnateljstvo predložene prošnje prouči, in prosi, naj jih izpolni.

Ljubljana, 19. avgusta 1909.

Govoru poročevalke je delavstvo pozorno sledilo. Izvajanja so večkrat prekinili glasni odobrovalni klici in ploskanje, ki ga ni hotelo biti konca po končanem govoru poročevalke.

Predsednik Savenz dá na glasovanje spomenico, ki se z navdušenjem soglasno sprejme.

Po govoru gosp. Blejec govori deželni odbornik dr. Vladislav Pegan. Govornik izvaja med drugim: Pazljivo sem sledil spomenici. Vidi se, da država kot delodajalec ni nič boljša nasproti delavstvu, kakor vsak zasebni podjetnik, daši bi morala ravno država z zgledom pri svojem delavstvu pokazati, kako umeva svojo socialno dolžnost. Govornik naglašá, da ves napredek delavstva je odvisen od organizacije. Tesno naj se oklene tobačno delavstvo svoje »Avstrijske krščanske tobačne delavske zveze« in »Podpornega društva«. Ne pozabite tudi na

delavsko glasilo »Naša Moč«. Naj ne bo delavke, naj ne bo delavca, ki bi ne bil naročen na list »Naša Moč«. Tistih 6 vinarjev, ki stane vsaka številka, pač nihče ne pogreši. Priljubljenemu govorniku je delavstvo živahno pritrjevalo.

Predsednik »Podpornega društva«, Čatar, bodri delavstvo k agitaciji za organizacijo in ironizira smešne socialnodemokraške osebne napade.

Po Čatrijevem govoru se zaključi lepo uspeli shod.

Drobtine.

† **Prelat Rozman**, vzorni duhovnik in prijatelj krščansko-socialnega delavstva, je umrl 20. avgusta leta 1909. Rajnik je bil osobito velik prijatelj tobačnega delavstva. Častitljiv starček je bil kot predsednik »Katoliškega društva za delavke« v ozkem stiku s tobačnim delavstvom. Blagemu rajniku trajen spomin! R. I. P.

Na neumnosti, ki jih pišejo socialni demokratje v svojem glasilu, se nam ne zdi vredno, da bi odgovarjali. Čemu naj odgovarjamo ljudem, ki mesto, da se pečajo z delavskimi razmerami, rajši napadajo ne ljube jim osebe. Čemu odgovarjati ljudem, ki širijo v svojem listu francosko nenravnost, mesto da skrbe za izobrazbo svojih, kar bi jim prav nič ne škodilo. Zakaj bi odgovarjali ljudem, ki dobe še gotovo zlate zaslužne križce, ker verujejo uradnim popravkom. Naše delavstvo naj na socialno-demokraške napade odgovori s podvojeno agitacijo za naši organizaciji: »Avstrijsko krščansko tobačno delavsko zvezo« in za »Podporno društvo« ter z agitacijo za delavsko tedensko glasilo »Našo Moč«, ki naj se tako razširi, da ga bo imel trajno naročenega vsak tobačni delavec, vsaka tobačna delavka. Najboljši odgovor: podvojena agitacija proti ljudem, ki se upajo priporočati delavstvu po krščanskih in po нравnih naukih prepovedane stvari.

Draginja na Dunaju. Nižjeavstrijska trgovska zbornica je izdala velepučno primeru cen kruha in peciva leta 1907. in 1908. Pecivo se prodaja na Dunaju po trdnih cenah, ki si ostanejo enake. Zato se mora pri primerjanju cen vpoštevati kruhova teža. Cesarska štirivinarska zemlja je tehtala marca 1907. 3·8 dekagrama, decembra 1908. 3·3 dekagrama. Lažja je torej za pol deka-

grama, kar je enako 14 odstotni podražitvi. Navadna zemlja, ki stane tudi 4 vinarje, je tehtala marca 1907. 5·4 dkg, decembra 1908. pa 4·2 dkg, torej za 1·2 dkg lažja. Cena se je torej zvišala za 27 odstotkov. Kruh se prodaja na kilograme. Za kilogram mešanega kruha se je plačalo marca 1907. 18·6 vin., decembra 1908. pa 24·6 vin., cena se je zvišala nad 30 odstotkov. Črnega kruha kilogram je stal marca 1907. 19·2 vin., decembra 1908. pa 28·28, zvišala se je cena za 40 odstotkov. Podraženje žita je torej znatno podražilo kruh in pecivo.

Me sužnje!

(Dalje.)

Ta ali ona dekle se spusti v suženjstvo malih, ozkih črevljev, kateri včasih povzročajo velike bolečine in so celo mučeništvo, samo, da ne bi ta gospa ali oni gospod rekel, da nima malih nog.

Največ je pa sužinj nečimurnosti: naj si bo mala rdeča pika na obrazu, malo črni zob, malo večji nos, zatekle ustnice itd., in že se čuti sužnjo vsega težkega zla. Ona je prepričana, da se vse oči in vsi ljudje za njo obračajo.

Posebno nesrečne sužnje so pa one ženske, katere hočejo biti vedno čisto neodvisne. Tem sužinjam je, ali prevroče ali premrzlo, — sedijo sedaj previsoko, sedaj prenizko, enkrat je premehko, drugič pretrdo. Taki ljudje, — skoraz brezizjemno ženskega spola, — se večkrat ne morejo naprej peljati, kajti — »se praši!«, ne morejo zadej sedeti — »meni bo slabo!«, ne morejo dolgo stati — »jaz padem okol!«, morajo vedno solnčnik odpirati, kajti blišči se jim, potem zopet zapirati, ker ni dovolj svetlo itd. In ravno te sužnje se pri raznih priložnostih čisto spreobrnejo, posebno če slutijo kako zabavo. Takrat so pa v stanu, pri kakem sprevedu ali slavnosti cele ure pri miru stati, v gledišču jim ob še tako močni svetlobi ne blišči — a v vsakdanjem življenju postanejo zopet sužnje svojih čutov, sebi in drugim v nadlogo.

Neznansko težko breme sužnosti je za mnoge ženske trenutni strah: »Konji so ušli!« — »Vlak bo še iz tira skočil!« — »Če strela udari!« — »Če se čoln prevrne!« — ter svojem ob vsakem trenutku kličejo: »Se prehladiš!« — »Boš padel!« — »Si boš polomil roke in noge!« in druge take stvari.

(Konec prihodnjič.)